

מראי מקומות - מגילה

כו.

פרק בני העיר

דאין איסור בעצם כמו בס"ת, י"ל דשפיר יכול למוכרן לקנות שוים.

א. בני העיר שמכרו רחובה של עיר, וכו'

לא ביארה המשנה מי מכר הרחוב. וכ' הריטב"א דמירי שמכרו ז' טובי העיר, רק בלא מעמד אנשי העיר, דאם הי' במעמד אנשי העיר, יהי' מותר להם להשתמש בהמעות לכל מה שירצו. אבל הריטב"א הביא דעה זו והק' עליו (עיי"ש), ולכן ביאר דמירי להיפך, דמכרו אנשי העיר בלא ז' טובי העיר.

ב. בני העיר שמכרו רחובה של עיר

פרש"י דטעמא דמתני' הוא משום מעלין בקודש ואין מורידין. ויש לדון, מהו למכור רחוב וליקח רחוב, דאינו מעלה אבל גם אינו הורדה, האם נאמר דמעלין דוקא ואסור, דהא לא העלו, או דאין מורידין דוקא, והא לא הורידו. וכ' הר"ן (י: בדפי הרי"ף) דלכאנ' יש לדייק מהגמ' לקמן (כו.) דמעלין דוקא, דהא שואלת הגמ' שם האם יכולין למכור ס"ת ישן ליקח חדש, דאולי כיון דליכא עילויא אחרינא שפיר דמי. ומשמע דרק משו"ה צידדה דמותה, משום דליכא עילויא אחרינא, משמע דהיכא דאיכא עילויא אחרינא ודאי צריך להעלות דוקא [וע' בר"ן שם דביאר לפ"ז למה קתני המשנה דיוקים סותרים].

אולם ע' בבית יוסף (או"ח קנ"ג, ד') דכ' בשם המהר"י אבובב לדייק מדברי הטור שם דלא ס"ל כן, אלא דקפדין רק שלא יורידם מקדושתן, וכ' דכן מצא כתוב בשם ר' יונה.

וכ' הטורי אבן לדייק כן מדברי רש"י ג"כ, דהא רש"י לא פי' הא דמעלין בקודש וכו' על רישא דמתני', אלא רק על הסיפא דאם מכרו תורה לא יקחו ספרים, ולכאנ' צ"ע למה. וכ' דס"ל לרש"י דזהו עיקר הדין של המשנה, דאינו יכול להורידו מקדושתו, והרישא לאו דוקא, וכיון דהרישא אינה עיקר הדין, לכן לא פירשה רש"י עד הסיפא.

וע"ע במאירי שהביא מ"מ שי' שלישית בזה, דהיינו דלכתחלה אסור למכור בשביל לקנות דבר שהוא שוה בקדושתה, אבל בדיעבד כיון שמכר שפיר דמי, ובלבד שלא יוריד. ולפ"ז מתפרשת הסוגיא לקמן [במכירת ס"ת ישן לקנות חדש] לענין לכתחלה, וכ"כ המג"א (שם, ד') בשם הב"ח.

וכ' המג"א לדייק דשי' הרמב"ם היא דמותה אף לכתחלה למוכרו לקנות בקדושה שוה, וכ' דמה שהגמ' לקמן חקרה רק בס"ת, זהו משום דמכירת ס"ת בעצם אסור, דאסור להפקיע קדושתו, לכן היכא דמוכרו ואינו מעלה קדושתו הוי קצת בזיון והפקעת קדושה (כן ביאר המחצית השקל), לכן לולי דליכא עלוי הי' פשיטא דאסור לעשות כן, משא"כ דברים אחרים

ג. מעלין בקודש ולא מורידין

והביא רש"י ב' קראי, א' לומר דמעלין בקדש, וא' לומר דאין מורידין. ויש לעי', ממ"נ, אם מעלין דוקא, א"כ למה צריך קרא לומר דאין מורידין, ואם אין מורידין דוקא, למה צריך קרא דמעלין. וכ' הטורי אבן דאם אין מורידין דוקא י"ל דצריך קרא לגלות דיכול לשנות מקדושה לקדושה בכלל, דאם הי' רק קרא א', הי' שייך לומר דבא לומר דאין משנין קדושה בכלל. ויש לעי', האם הדין דמעלין בקודש הוא דין דאורייתא או דין דרבנן, וקראי אסמכתא בעלמא נינהו. וע' פני יהושע כאן דכ' דמדאורייתא הוא, ובתוך דבריו גם יישב קו' הטו"א הנ"ל, דצריך חד קרא לומר דלכתחלה צריך להעלותו בקדושה, אבל בדיעבד עכ"פ אסור להורידו בקדושה [ועל דרך המאירי הנ"ל]. [וע"ע שם דכ' שיש ב' דינים במעלין בקודש, וכ' לחלק בין היכא דההעלאה דקדושה הוא בגוף הדבר, דמשמע דרק בכה"ג הוא דאורייתא, לבין היכא דאינו בגוף הדבר שכבר חל עליו הקדושה, ואז אינו אלא דין מדרבנן, ע"ש].

וע' בפמ"ג (בהקדמתו לאו"ח קנ"ג במשבצות) שג"כ הסתפק אם הדין מעלין הוא מדאורייתא או מדרבנן, וקראי אסמכתא בעלמא נינהו, וע' במשבצות בסי' כ"ה (סק"א) דמשמע דנקט דהוא מדרבנן.

ד. לא שנו אלא בהכ"נ של כפרים, אבל של

כרכין כיון דמעלמא קאתי לא מצו מזבני לי'

פי' תוס' ב' פירושים, או משום דכיון דנעשה לרבים חמורה קדושתו, א"נ משום שרבים נותנים לצרכיו ולבניינו, וא"א למכור חלקם. וע"ע בפמ"ג (או"ח, משבצות קנ"ג, ו') דכ' עוד טעם, אף דלא נתנו הרבים לבניינו, מ"מ אח"כ הקדישו לכל, וא"כ א"א למכור חלקם. וע"ש שכ' נפק"מ בין הטעמים, לטעם ב', היכא דבנו משלהם יכולין למוכרו, משא"כ לטעם א' וג'. עוד נפק"מ, אם מוכרו לצורך בהכ"נ אחר, דאינו מורידו מקדושתו, להטעמים דשל רבים הוא או עכ"פ כשל רבים הוא דהקדישו לכל, עדיין אין יכולים למוכרו, אבל אם הטעם הוא משום דחמורה קדושתו, אז אם ישאר בקדושת בהכ"נ, בודאי יכולים למוכרו. ויש עוד נפק"מ במרחץ ומקוה של רבים, דאם הטעם הוא משום חומר קדושה, אז אין להם שום קדושה ושפיר יכולים למוכרם, משא"כ לפי הטעמים שיש להרבים חלק בהם, א"כ אין נפק"מ אם בהכ"נ הוא או מרחץ או מקוה, וע"ש עוד נפק"מ.

מראי מקומות - מגילה

כ.ו. (המשך)

הפשוט משום דאין להם בעלות על הבתים, או משום שלא הי' בהם אחוזה, דהיינו תורת ירושה מאבותיהם בתחלת חלוקת הארץ. ולכא' זה תלוי במח' הקו"ש והחזו"א איך להבין המח'. הקו"ש ס"ל דהקרקע לא היתה שלהם, אלא דהבתים היו שלהם, וא"כ לכא' הי' צריך להיות בהם נגעי בתים משום שהבתים היו שלהם, ולכא' הא דאין להם נגעי בתים הוא משום שאינה אחוזה להם, כמש"כ רש"י, ואף דהבתים היו להם, אבל אין להם תורת אחוזה, ולכן אין להם נגעים. אבל מהחזו"א משמע דהי' חסרון בעצם בעלותם, דכל ישראל הי' להם זכות השתמשות בכל הבתים, וא"כ י"ל דהא דאין בהם נגעי בתים הוא משום שהי' חסרון בעצם הבעלות שלהם.

ח. לא שנו אלא שלא מכרו ז' טובי העיר וכו' ולכא' יש לעי', הרי האיסור להוריד קדושה הוא מדין מעלין בקודש ואין מורידין, ומהי הנפק"מ מי מוכרו, ובפרט להשיטות דמעלין בקודש הוא מדאורייתא. וע' ר"ן (ח. בדפי הרי"ף) שכ' בשם הרמב"ן דגדר הקדושה של בהכ"נ הוא שחשיב תשמישי מצוה, כמו לולב, סוכה, וכו', דדינן דלאחר השתמשותו נורקין. אלא דכל זמן שאינו נמכר במעמד אנשי העיר, אמרי' דמסתמא אין בני העיר רוצים שתכחש מצותן לגמרי, ולכן אסור למוכרו. משא"כ כשהוא במעמד אנשי העיר, אז מותר למוכרו לכל, שהרי אין בה קדושה, ויש לו רשות מאנשי העיר.

אבל הר"ן עצמו הק' כמה קו' עליו, וכ' דודאי יש בו קדושה, עכ"פ מדבריהם, אלא דכיון דנמכר, הא חלה קדושתו על הדמים, וקדושה זו קלישא מקדושת בהכ"נ גופא, משום שדמים אלו לא עמדו מעולם לעשות שום דבר בקדושה, ועוד הו"ל קדושה שני'. ואפ"ה, בלא מעמד אנשי העיר אין שייך להפקיע קדושתיהו בכדי, וצריך דוקא מעמד אנשי העיר.

ז. אבל מכרו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר, אפי' למישתא בי' שיכרא שפיר דמי

פרש"י, לקנות בדמים ולעשות שכר לשותות. ואינו מבואר בדבריו מהו הדין של בית הכנסת עצמו, אבל מדבריו לעיל מיני, מבואר דגם פקעה הקדושה מן החפץ, ויכול לעשות בה כל צרכיו, כיון שנמכר ע"י ז' טובי העיר ובמעמד אנשי העיר. אבל הק' רעק"א (בגלה"ש) דלקמן (כז.) מבואר לכא' מדברי רש"י דאפי' היכא דלית כאן ז' טובי העיר וכו', מ"מ יכול לעשות בבהכ"נ עצמו כל מה שירצה, והניח בצע"ג.

ה. והי' בנימין הצדיק מצטער כל היום וכו' לפיכך זכה ונעשה אושפיזן לשכינה

הק' המהרש"א בזבחים (נג.), הא משמע דידע בנבואה שיהי' כל המקדש בחלקו חוץ מאותה אמה, והאיך קאמר אח"כ שזכה מחמת צער זה ליעשות אושפיזן להשכינה. והגר"א (אדרת אליהו דברים ל"ג, י"א) כ' דהשכינה שרתה בד' מקומות, שילה, נוב, גבעון, ובית עולמים. וראה בנימין שהבהמ"ק יהי' בחלקו, והי' מצטער על מקצת המזבח שלא יהי' בחלקו, ולפיכך זכה ונעשה אושפיזן אפי' בשעה שהיתה השכינה בשילה, נוב, וגבעון. (ולכא' יש מקום לפקפק בכל הקו', למה איננו יכולים לומר דכיון דידע הקב"ה דעתיד בנימין להצטער על האמה של מזבח, ממילא זכה ונעשה אושפיזן של שכינה, וצ"ע.) וע"ע בריטב"א (יומא יב.) דכ' דכוונת הגמ' דזכה שתהי' השכינה במערב, כדי שיהא הק"ק, ששם הארון, בחלקו שהוא בצד מערב. משמע דס"ל להריטב"א דידע בנימין איזה חלק של הר הבית הי' שלו, וגם איפה הי' המזבח, אלא דלא הי' דבר פשוט באיזה צד יהי' הארון, ויתכן הי' שיהי' הארון במזרח, ולא בחלק של בנימין, וממילא מיושב קו' המהרש"א.

ו. ירושלים נתחלקה לשבטים וכו'

ע' חזו"א (או"ח קכ"ו ח') דהאריך בענין זה, וכ' דודאי לכ"ע מתחלה נתחלקה, שהרי כן מבואר מקראי ביהושע, ועוד, בשעת חלוקה עדיין לא ידעו איזה מקום יבחר ד', וא"כ ודאי התחלקה. אלא דכשבחר ד' בירושלים נטלו מהם, ולמ"ד לא נתחלקה, באמת עדיין הי' להם קנין הגוף, אלא שלכל ישראל ניתן זכות שימוש בבואם לירושלים, ומ"ד נתחלקה ס"ל דלא נשאר זכות לכל ישראל בירושלים כלל, ולכא' לא הי' לשום אדם יכולת לקנות קנין הגוף בהקרקע.

ז. אין משכירין בתים בירושלים

הק' הקובץ שעורים (ב"ק אות צ"ה), אפי' אם הקרקע אינה שלהם [ומשמע דלא ס"ל כהחזו"א הנ"ל, אלא ס"ל דאף הקרקע אינם שלהם], מ"מ הא העצים והאבנים שלו, וא"כ למה אינו יכול להשכיר הבית מצד העצים והאבנים. וכ' דכבר כ' רש"י (כאן) דאין משכירין בתים "לעולי רגלים", ובריטב"א (יומא יב.) כ' יותה, "לעולי רגלים דוקא". וביאר הקו"ש, דכיון דהקרקע שייכת לכל ישראל, והעלי' לרגל הי' צורך של כל ישראל, לא נתנו רשות לבנות רק ע"מ שלא לקבל שכר דירה מעולי רגלים. ולכא' יוצא מזה נפק"מ איך לפרש סוגיין. שהרי יש לחקור, מה דס"ל לרבנן דכיון דירושלים לא נתחלקה לשבטים לפיכך לא הי' בהם טומאת נגעים, האם